

CAPUT XIII.

Differentiam inter Cinnabarin Mineralem & Argentum rude rubeum, Cuprum & Electrum ventilat.

Metalla & mineralia licet sint Cinnabaris nativa, argentum rude rubri coloris, cuprum & electrum, causis materialibus & colore aliqualem inter se affinitatem habeant, si tamen doctè & perspectè eorum naturam indagemus, discrepare non parum videbuntur. Quæ enim Cinnabaris mineralis vera sit natura, partim jam dictum est, & adhuc dicetur. Primum, à quo Cinnabaris Mineralis differt, est argentum rude rubeumque. Prima namque species argenti rudis coloris est rubei, *Germanis roth gilden Erz* dicta. Apparet carbunculi esse genus. Verùm carbunculus refulget acrius, hoc verò argentum rude rubeum languidius. In fodinis autem reperitur, item in vallis, vel aliis etiam in locis, idque variis modis: præsertim tamen triplici modo. Primum in nigrore quodam lucet: deindè veluti scintillæ quædam saxi aliquod genus ejus amplectuntur. Tertiò solidæ ipsius massæ ad saxa adhærescunt: idque interdum simpliciter, aut simplici modo. Contrà interdum pro altera sui parte, quæ prominet in mucronem quasi pyramidalem, seu turbinatum, materiam aliam, quam vena continet, amplectitur: idque in forma quadrata, in modum tessellæ: interdum in forma sexangulari, ut adamas: frequentissimè constat pluribus & inæqualibus angulis, ut iris. Ita natura Geometriam exercuit sub terræ visceribus mirabili opificio.

ficio. Postremò idem argentum rude rubeum, cœruleo conspersum, pulcherrimè reperitur, ita ut natura ipsa defessa videatur in perficiendis metallis se recreâsse & oblectâsse talibus coloribus, quos ars summo conatu non possit assequi. Hæc species fuit prorsus, ut aliæ ferè omnes, incognita *Dioscoridi*, *Plinio*, imò cunctis veteribus, nisi *Theophrastus* de primo illo genere sic loquutus esset. Gemma alia est colore prunis assimilis. Hæc parum amittit de suo pondere, dum excoquitur, ut sciunt illi Cyclopes, metallorum coctores. Deindè notandum & hoc, quòd ex illo genere conficiatur nobilis color in picturis. Possit habere etiam in medicina locum, si quis tentaret. Hoc quidam sandaracham falsissimè credunt.

Præterea est etiam argentum rude purpureum, quod quoque genus aliquod argenti rudis audit, à *Germanis braun Erz* appellatum. Hoc *Plinio* & veteribus fuit ignotum; continet verò & hoc non parum argenti. In valle, in fodinis montis *Tarcici* nomine hoc argentum rude demonstratur.

Est autem hoc argentum rude rubri coloris vel pellucidum, vel non pellucidum. In priori numero est primùm argentum tale glebosum, carbunculo, amethysti zonti, simile. Deindè reperitur argentum illud sex, septem, octo angulos habens, carbunculo simile, in pyrite cinereo & præ nativo flavo. Tertiò argentum hoc est spinis echini terrestris simile, in cadmia metallica, quæ cerebri formam habet. Invenitur quartò tale argentum, cujus massulæ quasi è rubinis purissimis apparent concretæ. Et quintò datur talismodi argentum, cujus massæ quasi è granatis orientalibus pellucidis compactæ videntur. Non pellucidum etiam va-

rium

rium est. Reperitur tale, septem angulis constans: glebosum in pyrite aurei coloris, Minio nativo simile: in floribus candidis sexangulis, exteriori cortici castaneæ simile: in filice cinereo: adhærens rudi saxo: albicans: in lapide molli candido: in pyrite cinereo: in galena inani: aurum in se continens: in rubro nigricans: jecoris colore.

Argentum hoc rude rubeum, ut mineram, *Ioh. Ioach. Beccherus Physic. subterr. lib. I. sect. 6. cap. 7.* Cinnabari minerali adnumerat. Sed si partes utriusque componentes sagaciter contemplabimur, diversitatem deprehendemus manifestam; quam autem color non efficit, qui utrique idem ferè est, sed inæqualis partium componentium miscela. In Cinabari minerali partes componentes sunt ☿rius & ♁ur potissimum; in argento rudi rubeo verò ☿rius, ♁ur & ☉latum. In priori ☿rius & ♁ur æqualiter mista, & ita temperata sunt, ut nec ♁ur ☿rium, nec ☿rius ♁ur superet. In posteriori plus ☿rii quàm ♁uris adest, magisque ad argenti naturam declinat. Usus pariter utriusque diversus est; Cinnabaris usus cum in medicina, tum in mechanicis egregius est; argenti verò rudis rubei usus vix Naturæ accuratioribus indagatoribus notus est, præterquam quòd nonnulli hoc ☿rii vivi matrem appellent, & hinc sibi primam metallorum materiam spondeant.

Cuprum metallum est imperfectum, durum, ex plurimo ♁re rubeo, impuro, ☉le rubro, & pauco ☿rio citrino, nondum maturis & fixis genitum, colore rubicundo.

Magnam cum argento affinitatem habet, cui ut plurimum in mineris conjungitur; ita tamen, ut facile ab eo per ignem separari possit. Comparatur

☿ri

¶ Ori cœlesti in macrocosmo, & cum partibus genitalibus in microcosmo sympathiam obtinet.

Triplex illud facimus. Nativum primum est, quod vel purum putum est, à natura sola in terræ visceribus perfectum; quale in fodinis ærariis & argentariis reperitur, & effoditur etiam variâ figurâ, striarum scilicet, virgularum, globulorum, massulæ, &c. Vel rude, in pyrite aut minera sua existens, & ut inde extrahatur, excoctione indigens. Quod, ratione coloris, consistentiæ, bonitatis & cocturæ, differentias varias sortitur. E pyrite siquidem, aut lapide scissili eruitur ut plurimum.

Deinde arte depuratum est; ab argento & scoriis omnibus liberatum; quod coloris est purpurei, & sanguinei ad flavedinem tendentis, in laminas fufum. Aliud æris depurati genus est, quod in superficie nigricat.

Tertiò artificiale & compositum est; quod duplex reperitur: orichalcum & æs album. Primum dicitur orichalcum, ex ære liquato & cadmia, quam imbibit, confectum. Quomodo hoc paretur, docet *Georgius Agricola lib. 9. cap. 1. de Metallor. ortu.* Æris hoc genus durum est, malleo tractabile, ac in tenues laminas ductile; quæ felle tinctæ aurum referunt. Coronarium *Plinio lib. 34. cap. 8. hist. nat.* dicitur, cum Histriones coronis ex eo factis uterentur. Alterum appellatur album æs, quod argentum ita æmulatur, ut flavum aurum à *Græcis* *Ἰσχυρὸν* dictum. Arte conficitur, modo à priori haud diverso, nisi quod loco cadmiæ sumant magnetem aut talcum. Alii cum arsenico & nitro idem præstant.

Cuprum hoc metallum insalubre reverâ est, sive crudè, sive simpliciter tantum in suum Θ -lum re-

solutum, sive extractum sit, mediante simplici aliquo menstruo. Sive enim acetum, sive vinum, aut qualiscunque succus alius acidus, vel liquor salinus urinosus, æri affundatur, aut vasi æneo infundatur, nil aliud, nisi insalubre Θ -lum elicitur, quod cyanei coloris est, & ab intra adhibitum, sapore amaro, æruginoso & nauseoso, stomachum ipsum cum intestinis subvertit, ac legitimi veneni mineralis symptomata, effectusque producit, eò quòd externo ejus nexui variæ impuritates metallicæ adhæreant. Artificiosè verò & philosophicè præparatum cuprum suas in medicina meretur laudes, ut non frustra Cl. *Helmontius* gloriatur, nihil æque victoriosè in humidum agere radicale, atque primum ens cupri.

Colore quidem hoc cuprum Cinnabaris nostra mineralis æmulatur; ast re ipsâ planè unum ab altero, ob sua principia, diversum est. In Cinnabari enim minerali tot principia non reperiuntur, & quæ adsunt, magis sunt cocta atque matura, quàm in cupro.

Electrum propriè dicitur mixtura duorum vel plurium, sive mineralium, sive metallorum. Cum igitur de electro tractant Autores, ad Cinnabaria remittunt Lectorem, non sine causâ, cum maximam habeant affinitatem. Quid aliud, dicunt, est Cinnabaris, quàm compositio vel mixtura duorum vel plurium, sive mineralium, sive metallorum? Sulphur solis igitur cum mercurio lunæ philosophico junctum artificio, cur non electrum, cur non Cinnabaris erit? Sive naturâ, sive per Chymiam fiat utrumque, partes componentes non differunt. Verùm nos dicimus, omne electrum non esse Cinnabarin. Si ex. gr. ex Cupri & Chalybis ana
quin-

quinque partibus, Solis & Lunæ ana decem partibus, Stanni & Plumbi ana partibus duabus, Mercurii parte una Electrum *Theophrasti* sit componendum, adest quidem proportio ponderum & metallorum conflandorum, sed ex hisce non fit vera Cinnabaris. Particulariter ergò vera eorum sententia esse potest; non autem universaliter quamvis res subintelligatur affinitatem aliquam suo colore cum Cinnabari habens. Sic compositio vel mixtura duorum mineralium ¶ ris & ¶ rii: item sulphur solis cum mercurio lunæ philosophico junctum artificio singulari, Cinnabarin exhibet.

C A P U T XIV.

Anthracem, Ammochrysum, Hæmatiten, Hyacinthum, Granatum, Balassum, Carneolum, Corallia rubra, Schistum & Pyriten à Cinnabari Minerali separat.

Colore similitudinem & affinitatem ejusmodi lapides cum Cinnabari minerali habere videntur, qui tamen ab hac multis differunt modis, uti ex sequentibus patebit.

Anthrax primùm est, à quo Cinnabaris nativa differt. Rubinus verus, si magnus est & radiantis splendoris, carbunculus, *Græcè ἀνθραξ* propriè dicitur, quia carbonis instar accensi rutilat & micat. *Joh. Schroderus Pharmacop. Chymic. Medic. lib. 3. cap. 5. Frid. Hoffmannus in Clav. Pharmaceutic. Schroderian. lib. 3. cap. 5. Gualter. Charleton Onomastic. Zoic. & Mantiss. de Fossil. pag. 276. Cinnabarin*